

Yr undeb o ddewis ar gyfer uwch reolwyr
a gweithwyr proffesiynol yng Ngwasanaeth Cyhoeddus Cymru

FDA Cymru | Wales Ymateb i Ymchwiliad y Pwyllgor Safonau Ymddygiad i Urddas a Pharch

Cyflwyniad a chefnidir

Mae FDA Cymru|Wales yn cynrychioli gweision sifil ac uwch weithwyr proffesiynol o'r Uwch Wasanaeth Sifil (SAC) i Uwch Swyddogion Gweithredol (HEO) sy'n gweithio i'r gweinyddiaethau datganoledig, Comisiwn y Senedd, a chyrrff a noddir gan Lywodraeth Cymru.

Mae FDA Cymru|Wales yn croesawu'r cyfle i gyfrannu at yr ymgynghoriad hwn.

Arweiniodd yr FDA yr ymgyrch tymor hir dros broses gwynion gwbl annibynnol yn Nhŷ'r Cyffredin.

Yn ymchwiliad y Fonesig Laura Cox i fwlio ac aflonyddu ar staff Tŷ'r Cyffredin, canfu fod bwlio ac aflonyddu wedi'i ganiatáu oherwydd y diwylliant yn y Senedd a oedd yn goddef ac yn cuddio bwlio ac aflonyddu. Argymhellodd bolisi cwbl annibynnol ar gyfer cwynion ac na fyddai ASau yn chwarae unrhyw ran yn y broses hyd at ac yn cynnwys penderfyniadau ar sancsiynau. Hefyd, gan fod proses annigonol wedi bod yn y Senedd, argymhellodd y dylai staff allu cyflwyno achosion hanesyddol er mwyn ymchwilio iddynt yn y system newydd. Dyma'r union argymhellion yr oedd yr FDA wedi bod yn galw amdanynt.

Ym mis Mehefin 2020 cymeradwyodd Tŷ'r Cyffredin gam olaf y broses annibynnol trwy bleidleisio dros gynnig i sefydlu'r Panel Arbenigol Annibynnol (IEP) newydd i wneud penderfyniadau ynghylch sancsiynau ar gwynion a gadarnhawyd o fwlio, aflonyddu ac aflonyddu rhywiol yn erbyn ASau. Cynlluniwyd cam olaf y broses gan gangen Tŷ'r Cyffredin yr FDA, ac rwy'n cynnig cefnogaeth lawn gan yr FDA wrth weithredu proses annibynnol ar gyfer y Senedd.

Mae FDA Cymru|Wales yn nodi, gyda diddordeb, fel rhan o'r adolygiad mewnol diweddar o'r polisi Urddas a Pharch, fod sawl ymatebydd 'wedi awgrymu y dylai'r system ar gyfer adrodd ynghylch pryderon am urddas a pharch gael ei gweinyddu a'i rhedeg gan gorff annibynnol'. Nodwn hefyd fod yr adolygiad yn cyfeirio at adroddiad 'Prosiect Pawb' Plaid Cymru a gyhoeddwyd ym mis Mai 2023 ac argymhelliad yr adroddiad hwnnw i benodi ymchwilydd allanol annibynnol i ymchwilio i bob cwyn am aflonyddu rhywiol. Mae'r ddau yn adlewyrchu galwad gyson yr FDA i'r Senedd gyflwyno proses cwynion annibynnol.

Mae Atodiad B o'r adolygiad polisi Urddas a Pharch yn nodi'r dull a ddefnyddiwyd i ddelio â chwynion am Aelodau mewn sefydliadau eraill - gan gynnwys sefydlu'r Cynllun Cwynion Annibynnol (ICGS) ac IEP yn San Steffan.

Wrth ymateb i'r ymgynghoriad hwn, un o'r prif ddisgwyliadau gan FDA Cymru|Wales yw bod yn rhaid i'r Senedd nawr weithredu proses gwbl annibynnol ar gyfer delio â chwynion o fwlio, aflonyddu ac aflonyddu rhywiol, tebyg i'r hyn sydd ar waith yn San Steffan.

Dylid nodi hefyd bod Comisiwn Tŷ'r Cyffredin ym mis Rhagfyr 2023 wedi rhyddhau cynigion ar gyfer polisi gwahardd sy'n seiliedig ar risg i Aelodau sy'n destun honiadau difrifol yn ymwneud â throedd dreisgar neu rywiol - enghraifft y byddai'n dda o beth i'r Senedd ei dilyn.

Dylai'r Senedd anelu at bolisi cadarn i ddelio â chwynion yn erbyn swyddogion etholedig y gellir ei chymharu'n gyffredinol â pholisi disgyblu cyflogwr. Dylai staff deimlo'n hyderus i gyflwyno eu cwyn, bod proses ymchwilio annibynnol a theg, ac y deuir i benderfyniad ynghylch y gosb heb unrhyw ymyrraeth wleidyddol. Mae'r cyhoedd hefyd yn disgwyl bod yr holl swyddogion etholedig ac achwynwyr yn cael eu trin yn deg a chyfartal waeth beth fo'u plaid wleidyddol, statws neu lefel.

Ym mhrofiad yr FDA, ym mhob cwr o'r DU, dim ond proses annibynnol sy'n gwbl rydd o ymyrraeth wleidyddol sy'n gallu gweithio. Os oes unrhyw gyfle i hunanreoleiddio, bydd gwleidyddiaeth yn cael blaenoriaeth dros degwch a bydd dioddefwyr achosion o fwlio, aflonyddu ac aflonyddu rhywiol yn cael cam. Mae'n hawl sylfaenol y dylai pawb yn haeddu cael eu trin ag urddas a pharch yn y gweithle.

Isod rhestrir ein hymatebion i'r cwestiynau a ofynnwyd gan yr ymgynghoriad a'r materion a'r argymhellion sy'n deillio o'r adolygiad mewnol diweddar o'r polisi.

Cwestiynau'r Ymgynghoriad:

Cwestiwn: Ydych chi'n teimlo bod unrhyw rwystrau rhag codi pryderon am ymddygiad amhriodol Aelod o'r Senedd neu rywun sy'n gweithio ar ystâd y Senedd?

1. Mae FDA Cymru|Wales yn dal o'r farn bod y broses o benderfynu a yw cwyn yn dderbyniol yn parhau'n aneglur ac y gallai atal staff rhag gwneud cwyn oherwydd y cam 'cyn-ymchwilio'.
2. Yn ogystal â hyn, mae FDA Cymru|Wales yn ystyried y gallai disgrisiwn y Comisiynydd i wrthod cwyn cyn dod i benderfyniad terfynol, a'r gofyniad y dylai'r achwynydd ddatgan sut y credir bod yr ymddygiad sy'n rhan o'r gŵyn yn torri'r Cod, wneud y broses yn llai hygyrch.
3. Yn ei [Adolygiad o'r Weithdrefn ar gyfer Ymdrin â Chwynion yn erbyn Aelodau'r Senedd](#) Gorffennaf 2022, penderfynodd Pwyllgor Safonau Ymddygiad Senedd Cymru leihau'r amserlen i gyflwyno cwyn am ymddygiad aelod o'r Senedd o ddeuddeg mis i chwe mis, gyda Chadeirydd y Pwyllgor Vikki Howells AS yn datgan:

"Er mwyn sicrhau bod cof pobl am yr hyn a ddigwyddodd yn fyw o hyd a bod tystiolaeth ar gael yn rhwydd, mae'r Pwyllgor wedi pennu chwe mis fel yr amserlen ar gyfer derbynioldeb cwynion. Fodd bynnag, hoffwn roi sicrwydd y bydd y Comisiynydd yn trafod cwynion yn ymwneud ag achosion y tu allan i'r amserlen hon pan fo achos da dros oedi."

Yn ôl tystiolaeth yr FDA i'r adolygiad hwnnw "pan gyflwynir y weithdrefn, rhaid cael cyfnod i staff allu cyflwyno cwynion hanesyddol i ymchwilio iddynt".

Dywedodd yr FDA hefyd "na ddylai'r penderfyniad ynghylch a ddylid ymchwilio i gwynion a wneir ar ôl yr amserlen chwe mis fod yn ôl disgrisiwn y Comisiynydd - dylai fod proses wedi'i diffinio'n glir lle gellir ystyried achosion eithriadol".

Mae FDA Cymru|Wales yn credu bod gosod terfyn amser o chwe mis a'r anallu i wneud cwynion yn erbyn cyn-ASau yn gamgymeriad ac y gallai gymell ASau i "fanteisio ar hynny". Efallai y bydd amgylchiadau lle nad yw staff yn teimlo'n gyfforddus yn gwneud cwyn nes bod AS wedi gadael y Senedd, ac mae hyn yn fwy tebygol o fod yn wir gyda honiadau difrifol iawn fel aflonyddu rhywiol.

O dan y drefn sydd ar waith yn Nhŷr Cyffredin mae terfyn amser o flwyddyn ar gyfer gwneud cwynion am fwlio ond does dim terfyn amser ar gyfer cwynion am gamymddwyn rhywiol. O ganlyniad, gwnaed nifer o gwynion hanesyddol am gamymddwyn rhywiol, na fyddai wedi bod yn destun ymchwiliad fel arall.

Dylai'r Senedd ddilyn yr esiampl honno.

4. Mae FDA Cymru|Wales yn credu bod y penderfyniad i ddileu proses apelio yn gamgymeriad. Yn seiliedig ar ein profiad mewn gweinyddiaethau eraill, bydd diffyg proses apelio gwbl annibynnol - un sy'n annibynnol ar ASau ar bob cam - yn arwain at gyhuddiadau o driniaeth annheg ac ni fydd yn ennill ymddiriedaeth a hyder staff y Senedd, awdurdodau'r Senedd nac Aelodau Seneddol.

Cwestiwn: Oes gennych chi unrhyw awgrymiadau ynghylch sut y gellid gwella'r drefn gwyno?

- Ydi'r canllawiau'n glir?
- Ydi'r iaith sy'n cael ei defnyddio'n syml i'w deall?
- Ydi'r ddogfen yn eich helpu i ddeall gyda phwy y dylech gysylltu yn achos gwahanol fathau o gwynion?
- Pe byddech chi'n dioddef ymddygiad amhriodol, a fyddech chi'n teimlo'n hyderus wrth ddefnyddio'r weithdrefn fel y mae ar hyn o bryd?

Mae FDA Cymru|Wales yn credu bod y trefniadau presennol:

- a) yn rhy gymhleth, gyda'r posibilrwydd o arwain at oedi wrth ddelio â chwynion; a bod
- b) diffyg annibyniaeth lawn - mae'r trefniadau'n cynnwys ASau, gan gynnwys y Senedd gyfan, wrth wneud penderfyniadau terfynol ynghylch torri'r cod. Fel sy'n digwydd yn Nhŷr Cyffredin ni ddylai gwleidyddion etholedig gymryd rhan yn ystod unrhyw gam o'r broses.

Mae FDA Cymru|Wales unwaith eto yn galw ar y Senedd i ddilyn Tŷr Cyffredin gan weithredu proses wirioneddol annibynnol drwy gyflwyno Panel Arbenigol Annibynnol, tebyg i'r hyn sydd bellach ar waith yn Nhŷr Cyffredin.

Dylai swyddogaethau'r panel gynnwys:

- a) pennu canlyniad a sancsiwn priodol mewn achosion a gaiff eu cyfeirio ato gan y Comisiynydd Annibynnol,
- b) gwrandao ar apeliadau yn erbyn penderfyniadau canlyniadau; a
- c) gwrandao ar apeliadau yn erbyn sancsiwn.

Os nad yw eisoes ar waith, dylai'r Senedd gyflwyno:

- Llinell gymorth ar gyfer achwynwyr,

- hyfforddiant cynhwysfawr i'r rhai sy'n ymchwilio i gwynion ynghyd â chronfa amrywiol o ymchwilwyr hyfforddedig; a
- darpariaeth ar gyfer casglu data'n effeithiol i gofnodi cwynion lluosog yn erbyn ASau a nodwyd.

Yn olaf, dylai'r Senedd hefyd ddilyn esiampl Tŷ'r Cyffredin a chyflwyno cynigion ar gyfer polisi gwahardd sy'n seiliedig ar risg i Aelodau sy'n destun honiadau difrifol yn ymwneud â throsedd dreisgar neu rywiol.